

עָר

מאת י. אהרני

הַפָּרְס (*Gypaëtus barbatus*, Bearded Vulture, Bartgeier),
 (Lämmergeier) נזכר בתורה פעמים ברשימת העופות הטמאים (ויק' י"א, י"ג;
 דבר' י"ד, י"ב); ובשני המקומות האלה נִמְנָה בדיוק רב בין הנשר (*Gyps*)
 (*Gänsegeier*, Griffon Vulture, *fulvus fulvus*) ובין העֶזְנִיָּה (*Aegyptius*)
 (*Kuttengeier*, Black Vulture, *monachus*). העולם תרגמו "פרס" *Vulture ossifragus*.
 The bone-breaking vulture; שני השמות הלועזיים (השם המדעי החדש *Gypaëtus barbatus* והשם הקדמון
 (*Vultur ossifragus*) נכונים בהחלט. כי אין שום עוף אחר בעל-זקן, ואין
 בעל-כנף אחר פורס (שובר) עצמות גלים (שלחופיות – سلاحف; *Testudines*)
 לרסיסים, בהרימו אותן לרום אלף מטרים ויותר, כדי להפילן ולנפצן אל אבנים
 וצוקי סלעים ולהוציא מקרבן באופן כזה את המח המתוק להכו. כשם שבסביבות
 ים-המלח הוא מרים גלים (שלחופית ים-המלח; *Testudo leithii*) וזורקם
 אל כף סלע, כך הוא מגביה ביון את *Testudo graeca*, ומתרתר אותה מרום
 מעופו אל כל צור. הוא הוא שזרק גלים בגלגלתו הקרחה של המשורר היוני
 איסכילוס (בחשבו את קרחתו הלבנה לאבן-גיר) ויהרגו. את התכונה הזאת
 (שבירת העצמות) מציין השם העברי "פָּרְס" (הציד הערבי קורא לפָּרְס אֲבוּ עֶזְנִיָּה;
 אבי העצמות). את תכונתו השניה (בעלות זקן) מוסר שמו הארמי "עָר", שבו
 מתרגם אנקלוס את שם "פָּרְס" בויקרא ובדברים.

השם "עָר" נזכר שש פעמים בתנ"ך כשם מחוז במואב (מקום קְנוֹנוֹ
 העקרי של הפרס!): שתי פעמים בנסמך (ער מואב, במד' כ"א, כ"ח; משא
 מואב, כי בליל שָׁדַד עָר מואב – ישע' ט"ו, א'¹), ארבע פעמים בנפרד (ואשד
 הנחלים אשר נטה לשבת עָר ונשען לגבול מואב, במד' כ"א, ח'; אל תָצַר את
 מואב... כי לבני-לוט נתתי את עָר ירשה, דבר' ב', י'; אתה עובר היום את-גבול
 מואב את-עָר – שם, י"ח; והמואבים הישבים בעָר – שם, כ"ט).

את כל השמות הגיאוגרפיים האלה מתרגמים גם אונקלוס גם
 יונתן: לְחִיַּת, לְחִיַּת. יש לנו, איפוא, פָּרְס = עָר; עָר = לְחִיַּת (לְחִיַּת).
 ——— לְחִיַּת היא לְחִיַּת (זֶקֶן; כגון לחיית התיס buck's beard).

אָרְנֶסֶט הַרְטְרֶט מודיע, כי ערביי אלג'יר קוראים לפרס: *Boulechia*,
 כלומר בו (אבו) לחייה: אבי הַזֶּקֶן, הוא *Gypaëtus barbatus*².

(1) עָר מואב מתרגם יונתן לְחִיַּת מואב; קיר מואב – פָּרְפָא דמואב. — רש"י כותב
 בצדק: „ער וקיר שתי מדינות מואב הן”.

קוהוט מציין, שאות ע מתאימה כאן לאות ג. אך פרושו עלול להטעות בהנחת היסוד לשם ער. כי גר פרושו גם בצלוח קרחה (לבנה) בצפחה. אפס כי אין התכונה הזאת מיוחדת רק לער (לפרס): גם תושלמי (*Galli-nula chloropus*), גם מרדא (גירותא: גרה — *Fulica atra*), גם כוחילנא (*Porphyrio poliocephalus seistanicus*) קרחי פדחת הם; בשעה שרק לער בכל העופות יש זקן!

עתה נהירה לנו אחדות המשמעות של שם "ער" (1) ו"לחיתא": זקן. ידוע לנו גם מקור שני השמות האלה: הפרס, הוא העוף הכביר המפליא והאפיני ביותר שבחבל מואב. אין שום עוף טורף מסכן יותר חיי ילדים (!) מן הפרס. מן הראוי לקרוא בספרי הקורות של שוויץ (שבה הקחד בפקודת הממשלה!), כדי להבין את יראת הבדוים, בראותם את השודד הענקי הזה דואה לו בשקט מעל לאהליהם, שבקרבתם רובצים תינוקותיהם העוזבים לנפשם... Aar בגרמנית כולל כל עוף טורף גדול (Adler ו-Geier במשמע; גם *Gypaëtus* מרכב מן γύψ — נשר — ומן αἰτός — עיט). אך איני יודע את מקורו. שמות מקומות קרויים על שם בעלי-חיים רבים הם בתנ"ך ובתלמודים, למשל: מי נמרים (ישע' ט"ו, ו'; ירמ' מ"ח, ל"ד); בית נמרה (במד' ל"ב, ל"ו); לבאות (יהוש' ט"ו, ל"ב); בית לבאות (יהוש' י"ט, ו'); גי הצבעים (ש"א י"ג, י"ח); ליש (שופ' י"ח, כ"ז); בית חגלה (יהוש' י"ח, י"ט); חצר שועל (יהוש' י"ט, ג'); ארץ שועל (ש"א י"ג, י"ז); שעלבים (יהוש' י"ט, מ"ב); אילון (שם); תחום קן נשריא (ר"ה כ"ו, ע"א); עיטם (דה"ב י"א, ו'; בכור' מ"ד, ע"ב; שבת קמ"ה, ע"ב); עין גדי (יהוש' ט"ו, ס"ב); צורי היעלים (ש"א כ"ד, א"ב); עפרה (יהוש' י"ח, כ"ג); עין עגלים (יחזק' מ"ז, י'); עין תנים (נחמ' ב, י"ג) וכו'.

עובדא היא, שהערבים קוראים לבעל-חי אחד בשמות אחדים או גם רבים. וגם בעברית נקרא היען (*Struthiocamelus syriacus*) אף פנף-רננים. — "ילק" נקראת דרגת-התפתחות הראשונה של הארבה על קפצו (ولقى) ולקש הוא נקרא על לקשו את הלקש (השבעים מתרגמים בעמ' ז, א': בתחלת עלות הלקש ἐρχομένη ἔωθιν, ו"לקש" השני (והנה לקש אחר גזי המלך): לקש βροῦχος, שם שהם מתרגמים בו גם אז הילק ביזאל. אופן ההליכה ואופן האכילה הטביעו את חותמם גם על דרגת-התפתחות השלישית של הארבה: הוא נקרא זחל על זחילתו וגזם על גומו את הענפים. כך נקרא גם הפרס בשם הזה על פרסו עצמות, וער (לחיתא) על היותו בעל זקן.

(1) شاب غر: (Belot) jeune barbe.